

Hr Igor Taro

Siseministerium

Teie 18.09.2025 nr 1-6/3252-1

Meie 10.10.2025 nr 1010/2025

Välismaalaste seadusest ja selle muutmise seaduse eelnõust

Eelnõude infosüsteemis on esitatud kooskõlastusringile välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eesti Väike-ja Keskliste Ettevõtjate Assotsiatsioon (EVEA) toetab eelnõus valitud suunda võimaldada väiksema halduskoormuse ja rahalise kuluga Eestis vajalike välismaalaste tööle asumist. Alljärgnevalt tõstame esile eelnõu ja kehtiva seaduse mõned problemaatilised kohad.

1. Tööjõupuudusega tegevusalade kehtestamine

Eelnõus on sätestatud, et Vabariigi Valitsus võib kehtestada määrusega valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul kuni viieks aastaks loetelu tööjõupuudusega tegevusaladest. EVEA hinnangul ei peaks nimetatud loetelu kehtestamine olema valitsuse õigus, vaid kohustus. Rohkem välismaa spetsialiste on Eesti majanduses vaja praegu ja lähiaegadel. Kui Riigikogu eelnõus toodud suuna heaks kiidab ja näeb ette loetelu kehtestamise tööjõupuudusega tegevusaladest, siis oleks siseministril koheselt vaja esitada vastav ettepanek, et valitsus saaks täita talle seadusega antud ülesande.

Omaette teema on valitsuse kaalutusõiguse piiramine kriteeriumitega, mille alusel tööjõupuudusega tegevusalasid sinna loetellu nimetatakse. Eelnõu kohaselt arvestatakse tööjõupuudusega tegevusalade loetelu väljatöötamisel vähemalt:

- 1) kutseseaduse § 6 lõikes 2 nimetatud asutuse avaldatud tööjõuvajaduse prognoosi EMTAK-i tegevusala lõikes;
- 2) Statistikaameti viimati avaldatud ettevõtete aastasest müügitulust müügitulu osatähtsust mitteresidentidele EMTAK-i tegevusala lõikes;
- 3) Statistikaameti viimati avaldatud EMTAK-i tegevusala aasta keskmist brutokuupalka.

Siin on probleemiks, et kui juba need kriteeriumid kehtestada, siis need tuleks loetleda ammendavalt ja valitsusel ei tohiks olla võimalik kasutada täiendavaid kriteeriume. See suurendaks õigusselgust. Kui on veel mõni oluline kriteerium, mida peaks arvesse võtma, siis tuleks see eelnõus sätestada. Kaaluda võiks näiteks tingimust, et tegevusala töökohti ei ole võimalik tehniliselt või mõistlike kuludega automatiseerida ega robotiseerida.

Samuti on problemaatiline keskmise brutokuupalga kriteerium. Kui tegemist on tööjõupuudusega tegevusalade määratlemisega, siis on vaja silmas pidada, et kõrgem palgatase suurendab Eesti spetsialistide huvi selles valdkonnas töötada ja see vähendab tööjõupuudust sellistel tegevusaladel. Kõrgem tööjõupuudus tekib pigem valdkondades, kus Eesti haridussüsteem ei valmista piisavalt ette vastavaid spetsialiste või palgatase on nii madal, et Eesti töötajatel puudub huvi oma oskusi seal rakendada. Eesti hariduspoliitika peaks eelkõige olema suunatud sellele, et valmistada ette kohalikke kõrge lisandväärtuse loomise võimega spetsialiste kas Eesti või välismaa haridusasutustes. Ei ole mõistlik loota kõrgepalgaliste töökohtade täitmisele valdavalt välismaa spetsialistide poolt, kui väiksema töötasuga töö tegemine jääb kohalike võimaluseks. Just vastupidi, kõrge lisandväärtusega töö tegemist abistavad madalama palgaga töökohad oleks kohaliku tööjõu huvi puuduse korral vaja täita vastavate välismaa oskustöötajatega, kelle ootused palga osas on kohalikega võrreldes väiksemad. Hetkel takistab seda kehtestatud palgakriteerium.

Probleemina saab ka esile tuua selle, et sisuliselt on kehtivas välismaalaste seaduses eelnõus tooduga võrreldes samasisuline volitusnorm olemas. Seaduses on sätestatud, et tähtajalise elamisloa töötamiseks võib anda ilma Eesti Töötukassa loa nõuet täitmata töötamiseks valdkonnas, milles on Eestis vaja vähendada tööjõupuudust ning võtta Eestisse tööle vajalike teadmiste ja oskustega välismaalasi, et soodustada Eesti majanduse, teaduse, hariduse või kultuuri arengut. Loetelu valdkondadest, milles on tööjõupuudus, võib kehtestada Vabariigi Valitsus korraldusega kuni kaheks aastaks. Seega oleks eelnõus toodud mudeli asemel võinud koostada valitsuse korralduse eelnõu, kus valitsusel on lai kaalutusõigus tööjõupuudusega valdkondade kehtestamiseks. Seaduse muutmist oleks ainult vaja selleks, et nõuda tasu maksmist, mille suurus oleks vähemalt 80% Eesti keskmisest palgast.

2. Välismaalaste seaduse terviklikum muutmine

Välismaalaste seadus tervikuna on ühiskonnas toimunud muutuste tõttu jäänud ajale jalgu ning seaduses järjepidevate muudatuste tegemise tulemusel muutunud raskesti arusaadavaks. Seetõttu oleks vaja seadust olulisel määral kohendada.

EVEA hinnangul oleks välismaalaste seaduses tervikuna vaja vähendada palgakriteeriumi suurust ja kaotada täielikult Eesti Töötukassa loa nõue. Viimastel aastatel toimunud järsk keskmise palga kasv omab olulist mõju välismaalastest töötajatele, kelle peamine eesmärk Eestis töötamisel on teenida raha oma kodumaal elamise või tarbimise jaoks. Sealset elukallidust silmas pidades on näiteks 80% Eesti keskmisest palgast üldjuhul nende jaoks hea teenistus.

Välismaalaste seaduses on samuti probleemiks, et seal on liiga palju erisusi välismaalaste töötamise puhul. Ei ole vaja erinevaid reegleid tippspetsialistele, iduettevõtte ega kasvuettevõtte töötajatele. Seaduse reeglite ühtlustamise tulemusel kaob vajadus erisuste kehtestamiseks tööjõupuudusega valdkondadele või tegevusaladele. Samuti ei oleks vaja erinevaid regulatsioone Eestis lühiajalise töötamise registreerimiseks ega tähtajalise elamisloaga lühiajaliseks töötamiseks. Erinevatel aegadel

välismaalaste seaduse muudatustega kehtestatud reeglid tuleks nüüd põhjalikult üle vaadata ja analüüsi tulemusel neid võimalikult palju ühtlustada.

Ka kehtestatud sisserände piirarvu regulatsioon ei täida enam oma eesmärki. Eelnõu seletuskirja kohaselt moodustasid erisuste tõttu 2024. aastal sisserände piirarvu alt välja antud elamisload 19% kõikidest VMS-i alusel välja antavatest tähtajalistest elamislubadest erinevate reisi eesmärkide lõikes (2024. a anti VMS-i alusel välja 6137 tähtajalist elamisluba, millest 1177 sisserände piirarvu arvestusega). Lisaks ei arvestata sisserände piirarvu alla elamislube, mis on antud rahvusvahelise kaitse seaduse alusel (st sõjapõgenikud) ja Euroopa Liidu kodaniku seaduse alusel (EL-i kodanikud ja nende pereliikmed). Siit saab järeldada, et sisserände piirarv on tegelikult oma reguleeriva rolli minetanud praktiliselt kõigi elamisloa taotlemise põhjuste lõikes (töötamine, ettevõtlus, kaalukas riiklik huvi, välisleping) ja seda on vaja kas kordades suurendada või hoopis ära kaotada. Muudatuse tulemusel kaoks vajadus keeruka erandite mudeli järele, mille kohaselt on võimalik välismaalastel Eestis elada ja töötada väljaspool piirarvu ulatust. Piirarvu eesmärk ei peaks olema kaitsta Eesti tööjõuturgu odava välistööjõu eest ning seda ei ole vaja kohaldada eelkõige liht- ja oskustöötajate Eestisse toomisel. Odava välistööjõu eest kaitseb välismaalaste seaduses kehtestatud palgamäär.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Leho Verk

EVEA tegevjuht